
1504 София, бул. Цар Освободител №15, Ректорат

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Косьо Христов Стойчев,
Председател на научното жури
Ръководител на катедра „Регионална и политическа география“
Геолого-географски факултет
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

ОТНОСНО: Процедура по защита на дисертация по професионално направление 4.4. „Науки за земята, „Икономическа и социална география – регионални геоенергийни ресурси и стратегии“

Докторант: Мария Манолова, зачислена със заповед № РД 20-256 от 31.01.2014 г.

Тема: "ЕНЕРГИЙНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО КЛЮЧОВ ИНСТРУМЕНТ ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ"

Научен ръководител: доц. д-р Антон Филипов

Настоящото становище е разработено в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България – ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски.

ДАНИИ ЗА ДОКТОРАНТА

Мария Емануилова Манолова е родена на 30.10.1987 г. През 2010 г. завършва бакалавърска степен по география в СУ „Св. Климент Охридски“, Геолого-географски факултет. През 2012 г. получава степен магистър по География - „Регионални геоенергийни ресурси и стратегии“. През февруари 2014 г. е приета за редовен докторант по научна специалност „Икономическа и социална география – Регионални

геоенергийни ресурси и стратегии“ към катедра „Регионална и политическа география“, Геолого-географски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“.

През периода 2010-2011 г. работи като офис-асистент, през 2012-2014 г. като експерт „Бизнес развитие – Биоенергия“, през 2014 г. като старши експерт в „Техническа информация“, Дирекция „Търговски отношения и регулации“ към „ЧЕЗ България“ АД. През 2014 г. е стажант към „Проекти и програми“ - „ИДИК“ ЕООД и „Тераексперт“ ЕООД. От 2014 г. е проектен координатор „Енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници“ в „България Инженеринг“ ЕАД.

ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА

От подадените документи се установява, че са налице изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение, Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Мария Емануилова Манолова е зачислена като редовен докторант към катедра „Регионална и политическа география“, считано от 01.02.2014 г. със заповед на ректора № РД 20-256/31.01.2014 г. с научен ръководител доц.д-р Антон Филипов.

На 01.02.2017 г. Мария Манолова е отчислена с право на защита със заповед на ректора № РД20-280/07.02.2017. На 04.07.2017 г. бе проведено разширено заседание (Заповед №РД 38-402/26.06.2017 г.) на катедра „Регионална и политическа география“, където бе взето решение за разкриване на процедура по публична защита. Представени са протоколи от успешно положени изпити по Мениджмънт на енергийни и ютилити компании, английски език, докторантски минимум по специалността „Регионални геоенергийни ресурси и стратегии“. Представени са още препоръчително писмо от частни компании, с които докторантът е имал трудови и/или търговски правоотношения.

ДАННИ ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА И АВТОРЕФЕРАТА

Представеният дисертационен труд е с обем от 199 стандартни страници, включително списък с използвана литература, включваща общо 109 източника (в т.ч. 13 нормативни документа, 31 източника на български език, 53 източника на латиница и 12 интернет източника).

Текстът съдържа 26 таблици и 52 фигури. След основния текст са включени три приложения, от които една таблица и една фигура.

В структурно отношение дисертацията е обособена във въведение, увод, три глави, заключение, списък с използваната литература, приложения.

Работата съдържа въведение, чиято информация може да бъде поставена в увода тъй като представлява част от обосновката за актуалността на темата.

В увода са формулирани допълнителни аспекти на актуалността на темата, обекта, предмета, целта и задачите на изследването. Считаю, че обектът не е формулиран точно с оглед на заглавието темата. Ако приемем, че предметът е точен „...*предмет на настоящата дисертация се явява енергийно планиране в общините като ключов инструмент по пътя към постигане на тяхното устойчиво развитие*“, то обект на изследване не може да бъде формулиран така „*Обектът на работата е територията на община Мадан, област Смолян.*“. Обектът на дисертацията трябва да бъде конкретен, както е формулиран конкретен предмет. В този ред на мисли за конкретен обект бих приел „*съществуващата енергийна система на община Мадан и нейната оптимизация*“, която трябва да протече посредством енергийното планиране дефинирано в предмета. Не е коректно да бъде определян за предмет цялата територия на община Мадан, тъй като ако е така, то трябва да бъдат разгледани всички елементи на социално-икономическата среда, а не само тези отнасящи се до енергийното планиране. Целта на изследването също е неточна и не отразява заглавието „*Целта на настоящето проучване се състои в опита да бъде практически приложена методологията за местно устойчиво енергийно планиране (МУЕП) в съчетание с пространствените методи.*“ Заглавието е точно и ясно, на първо място в него е енергийното планиране. То е във фокуса на внимание, другите два водещи компонента са устойчивото развитие и административната единица община. Тоест, формулировката на целта най-напред трябва да изтъкне енергийното планиране, още тук трябва да ни бъде ясно казано, че тази дисертация изследва, налага, подкрепя „енергийно планиране“, което води до нещо ново, което не го знаем, не сме го чували и виждали. Буди недоумение фактът, че в абзаца, посветен на целта, научаваме информация за писма, позволения за източници и други, чието място не е тук, а в раздел източници на информация, в списъка с литература, с индекс или друго, на всяко друго място могат да бъдат отбелязани подобни важни за докторанта факти. Също така не е редно докторантът да привежда своята работа само до „*опит да бъде практически приложена*

методологията за местно устойчиво енергийно планиране (МУЕП)“, тъй като това поставя и въпроса аз авторовата роля в цялото изследване.

Втора, четвърта и седма от формулираните задачи са неточни или непостижими в рамките на дисертацията. Проследяването на хронологичните събития (задача 2) няма почти никаква научна стойност и не може да стои като задача на научно изследване, освен ако дисертацията не е по история на тези политики. Четвъртата задача, която се отнася до SWOT анализ е напълно ненужна. Това е просто метод, който ще отрази единствено и само гледището на докторанта. Той може да съществува в работата, но не отговоря на научна задача, тъй като нито в метода, нито в неговите резултати ще се съдържа новост. Единствено, той служи на крайната теза, но не повече от всеки друг използван в работата метод. Последната седма задача е опит за локализационни решения и избор, тъй като се отнася до *„Изготвяне на система от индикатори и критерии за оценяване на устойчивостта при планиране и избор на приоритетни дейности и инвестиционни проекти“*. В работата се говори на няколко пъти за индикатори, но такава система в нея по същество няма, не е ясно за какво териториално ниво, въобще или за община, поради това е редно тази задача да отпадне. Също така изборът на инвестиционни проекти е доста сложен процес значително надхвърлящ енергийното планиране.

Глава първа - Методико-информационна основа на изследователския труд е с обем от 55 страници. Информацията представена в цялата глава е разнообразна. Демонстрирани са познания в различни области, които имат отношение към темата, но почти никъде не се отделя внимание да се направи анализ, как предложения метод, подход, научно изследване или друго се съотнасят с темата на докторанта. Тези няколко абзаца биха допринесли значително към начина на мислене на докторанта, щяхме да бъдем по-убедени накъде ни води, какви са мотивите да избере точно тези автори, тези изследвания, тези решения, а не някои други. Добре са прегледани изучеността на енергийното планиране, устойчивото развитие, общинското енергийно планиране, развитието на идеите отнасящи се до енергийното планиране, взаимосвързаността им с идеите за устойчиво развитие, използваните критерии при енергийното планиране в българската и чуждестранната литература. Подбраните методи и подходи в дисертацията са частично съобразени с поставените задачи за изпълнение, основните понятия и теоретичните постановки. В този ред на мисли, представените методи имат по-висок потенциал от дефинираните задачи, които са общи и абстрактни. Дефинирането на специфични методи е добре извършено,

аргументирано и подходящо за работата, например, корелацията между устойчивото развитие и енергийното планиране, при определяне на базовата линия на енергийната консумация и CO₂, специфични критерии за оценка на приоритетните за общината дейности. Като цяло считам, че изборът на община за конкретен пример или целева територия за крайно неудачен. Това е грешка, която младите изследователи често допускат. Общината е основна административна самоуправляваща се териториална единица. От тази гледна точка тя е предмет и обект на изследване в регионалната социално-икономическа география, но при секторни изследвания като настоящето, е пространствено крайно ограничена от закона, а не от факторите и условията които дисертацията изследва. В настоящата дисертация се изследват енергийното планиране и политики, които не са ограничени административно от закон в пространството, но целевата територия е, така възникват изкривявания, с които докторантите не могат да се справят качествено. Допълнителни мотиви в тази посока са фактите, че други български общини са направили много повече от Мадан в тази сфера, по-подходяща целева територия по отношение на енергийното планиране е не общината, а конкретното населено място и тнт.

В точки 1.4. е разгледана същността и принципите на планиране в точка 1.5. са разгледани взаимовръзките между природоползването и ресурсната ефективност. Двата подраздела са богати на информация, но имат осведомителен характер, което е характерно за цялата теоретична глава. Отсъства позицията на докторанта, не знаем той какво мисли по така представените чужди тези, подкрепя ли ги, отхвърля ли ги...!?! Как тези раздели подкрепят неговата теоретична база?

Като цяло глава първа съдържа общо 7 подраздела, което е твърде много за обем от 55 страници. Главата може да се оптимизира, да се намалят излишните текстове, да се премахнат алармистките екологични фрази, административния тон, който доминира текстовете с множество изброяващи точки. Теоретичната глава на едно изследване е тази, която най-много трябва да отразява науката, научните източници, а не административно плановите такива. По-голямата част от източниците са публични документи на различно ниво, което не е уместно. Администрацията променя своите политики в резултат на научните изследвания, а не обратното! Налице е предоверяване на източници с публична основа, които нямат научен характер.

Втора глава „Състояние и перспективи на енергийното планиране“ е разделена на две основни точки. Цялата глава е посветена на три основи примера от САЩ, Китай

и ЕС. Като цяло този опит за сравняване на напълно различни територии заслужава адмирации. За съжаление обаче това може да стане качествено само на база система от критерий, която докторанта е можел да разработи. В този си вид, ние сме свидетели на описателен текст, който е много богат на факти, увлекателен е, но е далеч от задълбочен анализ, който служи на тезата. Така четем за три региона в света, които по основната тема нямат допирна точка в тезата. Също така в последствие не става ясно как точно тези три примера подкрепят енергийното планиране в община Мадан. Според нас, създаването на матрица от критерии, по които да се извърши сравнението и на база тези критерии, да се изведат изводи, стойности и тнт., е във възможностите на докторанта. Освен това този подход на работа значително щеше да увеличи полезността за третата глава, тъй като щеше да разполага с конкретни аргументи изведени за конкретни критерии, които да интерполира върху работата си за Мадан. Тоест, това щеше да послужи като инструмент, който научно да „пренесе“ опита от другите региони у нас, за който и да било регион. Най-важното, това ще направи работата „проверима“ и да повиши нейната дисертабилност, тъй като ще даде възможност на докторанта за по-обобщаващи научни заключения.

Втората половина на главата е посветена на състоянието на енергийното планиране в България, нормативните регламенти и тнт. Голямо внимание е отделено на много документи, личи доброто им познаване от докторанта, както и работата с тях по определени проекти. Трябва обаче да подчертаем, че това не е научен анализ. Много по-стойностна би била работата, ако отношението към всички нормативни документи на национално и европейско ниво бяха подложени на критичен научен анализ. В работата те са представени като „единствена истина“ и никъде не срещаме дори нотка за съмнение относно представените в тях резултати за България. Това е „мода“ написаното в доклади, становища, стратегии с произход ЕС да бъдат приемани като абсолютната истина във всички сфери на обществен живот у нас, което е недопустимо в научни разработки. Дебело искам да отбележа, че дори комисията задължава изпълнителите да отбелязват в тези свои доклади текста, че *„Докладът не отразява непременно становището на ЕС“*. Тоест, на ниво доктор ние очакваме да видим научното съмнение, стремежът за проверка на фактите, чрез научен метод и подход. Много по-голяма стойност биха имали тези раздели, ако бяха подложени на критичен анализ еврофондовете и най-вече заложените в тях политики и механизми с които функционират. Щяхме да знаем дали това са най-добрите политик и ако са - защо? Защо да смятаме, че избраните механизми за функционирането им ще доведат

обществото ни до най-добри ефекти? В този порядък от въпроси, има поле за научна изява в тази толкова интересна тема на дисертацията. В сега представените тестове, ние сме свидетели на преразказване на факти и заключения от други документи извън дисертацията.

Глава трета - „Пример (case study) за местно устойчиво енергийно планиране в община Мадан“ с обем от 57 страници.

Това е най-приложната глава на дисертацията. Като цяло избраният подход за работа от докторанта според нас може да се оптимизира. Използван е класически анализ включващ преглед на стратегически документи, природно-географска характеристика, местното устойчиво развитие и тн. Този подход е по-удачен при разработване на документи за широката общественост, където всеки да види своето място и роля. Според нас изходната, отправната точка на енергийното планиране липсва в анализа и това са две основни категории потребители – домакинства и публично/индустриални консуматори на енергия. Ако целият анализ бе подчинен на нуждите на тези две категории, ние щяхме да имаме дисертация която дава конкретни решения. Сега имаме текстове, които са по принцип верни, но нямат краен фокус или получател (бенефициент). Разглеждането на който и да било източник на енергия, категоризиран като ВЕИ, трябва да бъде в полза на местното население. Сегашната структура на енергийно планиране у нас задължава всички ВЕИ производства да включват в националния енергиен микс. Това означава, че една община може теоретично да произвежда чрез ВЕИ енергия, равно на нейното потребление, но чрез микса, ще потребява и енергия, произведена от всички други конвенционални способности, що се отнася до електроенергията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕТО е с обем 4 страници и отразява основните резултати от изследването в научно-познавателно и практическо направление.

АВТОРЕФЕРАТЪТ в обем 53 с. текст и отговаря на изискванията и отразява постигнатите резултати в дисертационния труд.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

Като цяло оценката на установените научни приноси е положителна, но те могат да се оптимизират значително.

Особено мнение имам по отношение на първия принос. *ГИС за оценка на местния ЕЕ и ВЕИ* не може да бъде първи принос, тъй като тази работа е в друга научна област, а още повече, че това не е формулирано и като научна задача на изследването.

Вторият принос трябва да се оптимизира, тъй като *зависимостта между рационалното енергийно планиране и постигането на устойчиво развитие в общините* не считам, че подлежи на доказване. Енергийната система стои в основата на развитието, както устойчивото така и неустойчивото.

Третият принос е коректно формулиран.

Задачите могат да се оценят за успешно изпълнени.

5. ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИЯТА

Представени са две публикации, които отразяват част от постигнатите резултати в дисертационния труд.

1. Манолова., М. Нормативни документи, регламентиращи енергийното планиране. В: "Устойчиво регионално развитие на България", Сб. доклади от Първа международна научна и бизнес конференция, СУ "Св. Климент Охридски", Геолого-географски факултет, ноември, 2015г., изд. "Лектон", София, 2017г., ISBN: 978-619-90054-7-7.

2. Манолова., М. Енергийното общинско планиране – ключов фактор за социално-икономическото развитие на общините в България. Статия. Год. на СУ, ГГФ, кн.2 География, 109, стр. от до (напр. 232-245) (под печат),

https://www.google.com/url?q=https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/177846/1240370/version/1/file/16_Ann_Tom_109_geography_217-231.pdf&sa=U&ved=0ahUKEwim-ISer-DVAhXMVxoKHdPvChsQFggKMAI&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNGEz4mmZGpAQUbqfBfncq3nu4xBJQ

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпреки възможностите за оптимизиране и някои допуснати слабости, дисертационният труд показва, че докторант Мария Емануилова Манолова притежава задълбочени теоретични познания по научната специалност „Икономическа и социална

география – регионални геоенергийни ресурси и стратегии“. Може да провежда самостоятелни научни изследвания, работата е актуална, дисертационна и в завършен вид. Това ми дава основание да предложа на уважаемото научно жури **ДА ПРИСЪДИ** на Мария Емануилова Манолова научно-образователната степен „ДОКТОР“ по научна специалност 4.4 Науки за Земята, „Икономическа и социална география – регионални геоенергийни ресурси и стратегии“.

24.08.2017 г.

Рецензент:.....

доц. д-р Косьо Стойчев